

З досвіду підготовки магістрів з перекладу в університетах Великої Британії: аспекти змісту та організації навчання

Вимоги сьогодення потребують висококваліфікованих спеціалістів-перекладачів. Їх, на жаль, бракує в Україні попри наявність цілої армії випускників з дипломами перекладача. Необхідно розробити принципово нову концепцію викладання як іноземних мов для перекладацьких спеціальностей, так і перекладу для філологічних факультетів. Нам здається, що корисним може стати досвід європейських та американських ВНЗ, які відрізняються від вітчизняних не лише програмами, побудовою навчальних планів, але й методичними підходами до навчання. У цій статті обмежимося коротким оглядом структури і цілей підготовки перекладачів університетами Великої Британії, зробивши акцент на магістерських програмах.

Яким мусить бути підхід до підготовки перекладачів у сучасних умовах, коли володіння кількома іноземними мовами вже не є монополією меншості? Кількість перекладачів на ринку праці європейських країн зростає з кількох причин. По-перше, ця кількість майже завжди пов'язується з роботою усного перекладача в міжнародних організаціях і високою зарплатнею. Саме тому мало хто з професійних перекладачів у Європі займається викладанням перекладу, на відміну від України, де фактично існує професійний ринок перекладацьких послуг і в більшості випадків викладацька діяльність поєднується з перекладацькою. З іншого боку, потреба в перекладачах постійно зростає завдяки постійному розширенню міжнародних контактів. Однак для успішної конкуренції на ринку перекладацької праці необхідно мати в арсеналі володіння кількома мовами, а саме: *рідною* мовою — мовою сім'ї, в якій виріс перекладач, *активними* мовами — мовами, з якими працює перекладач (зазвичай дві мови у випадку білінгвізму з дитинства), і *пасивними* — мовами, з яких здійснюється переклад на активні мови.

Магістерські курси усного і письмового перекладу пропонують 29 британських університетів, причому їхні дипломи відображають більш вузьку спеціалізацію у порівнянні з українськими, а саме: *MA in Translation, Interpreting, Prof. Skills; MScs in Translating and Interpreting; MA in Translation Studies; MA in Specialist Translation, Technology, Subtitling, b SDH Subtitling & Audiodescription; MA in Interpreting and Translating with International Business*. Однак лише три університети із 29-ти — Бат (*Bath*), Херіот-Уотт (*Heriot-Watt*) і Бредфорд (*Bradford*) — входять до Міжнародної асоціації університетських центрів з підготовки усних та письмових перекладачів США (*Conference Internationale Permanente d'Instituts Universitaires de Traducteurs et Interpretes*). Асоціацією розроблені відповідні стандарти, вимоги та програмні рекомендації, яких намагаються дотримуватися провідні європейські університети для успішної підготовки кваліфікованих фахівців перекладу.

Кожен університет відрізняється певною спеціалізацією. Якщо університет Лідса відомий своєю програмою з машинного перекладу, а Шефільда — підготовкою учителів і викладачів перекладу, то у Бредфорді популярним є курс усного письмового перекладу з основами міжнародного бізнесу. На наш погляд, це, перш за все, свідчить про досконалий менеджмент у сфері вищої освіти, що дає можливість адміністрації ВНЗ залучити найкращих вузькопрофільних викладачів, а університетам — мати якісну, але „мирну” конкуренцію, раціонально розподіливши ніші на ринку освітніх послуг.

Більш досконалою у порівнянні з українською є і процедура зарахування на магістерський курс. Для цього зазвичай необхідний ступінь бакалавра з філології, хоча у виняткових випадках білінгви з дитинства з досвідом роботи з мовами, але університетською освітою інших сфер також допускаються до вступних іспитів. Вступні іспити обов'язково передбачають:

- домашній переклад з мови (М) 1 на М2 і М3, а також з М2 і М3 на М1;
- очний іспит з письмового перекладу на М1 (англійська) з М2 і М3;
- два переклади з аркуша на час;
- іспит з усного послідовного перекладу на рідну мову;
- переказ 6-ти висловлювань різної довжини і складності (з англійської і на англійську);
- співбесіда англійською мовою (загальна ерудиція);
- співбесіда двома іноземними мовами.

Найбільшими перевагами такої організації вступних іспитів, на наш погляд, є те, що здібні до мов студенти без філологічної освіти не відсіюються під час вступної кампанії, а часто стають найперспективнішими кандидатами. Співбесіда на ерудицію — ще один інструмент, що дозволяє провести якісний відбір майбутніх перекладачів, оскільки ерудиція є відображенням фонових знань перекладача, основним складником його культурної компетенції.

Щодо організації навчального процесу, то повний магістерський курс у британських вузах триває рік (три триместри). Після успішно складених іспитів першого триместру студенти отримують „сертифікат” (*Certificate*) і право продовжити навчання. Після другого триместру студентам видається „диплом” (*Diploma*), який означає право розпочати роботу над магістерською дисертацією.

Починаючи з останнього місяця першого триместру, магістранти щотижня проходять тренінг із синхронного перекладу (*SimCon-Simulated Conference*): дві конференції у першому триместрі з послідовного перекладу і шість конференцій у другому триместрі з синхронного перекладу. Теми конференцій оголошуються заздалегідь, з тим щоб студенти могли самостійно „напрацювати” тематичний вокабуляр. Типовими темами конференцій є такі:

- Розширення НАТО на Схід: проблеми і перспективи
- Транспортна політика ЄС
- Іпотечні кредити і житлова політика в ЄС
- Міжнародний тероризм і національно-визвольний рух ХХ-ХХІ ст.
- Профспілки сьогодні: завдання і перспективи
- Етичні проблеми сучасної медицини
- Об'єднана Європа: міф чи реальність?
- Європа без кордонів?
- Євро і національні валюти країн ЄС
- Міжнародне співробітництво у космічному просторі

Кожна конференція записується на відео та аудіо CD-ROM з окремою доріжкою для кожного студента — учасника конференції, що дає можливість магістрантам використовувати матеріали для подальшого самостійного тренування.

Навички, отримані студентами на симулятивних (моделюваних) конференціях, вдосконалюються під час великодних канікул, коли студенти проходять практику в міжнародних чи європейських організаціях (ООН, РЕ, СОТ, ЮНЕСКО тощо) протягом двох-чотирьох тижнів. Магістранти-стажери в дочірніх організаціях вищезгаданих установ виконують усний і письмовий переклад, вчатьс *precis writing* (конспектування) під керівництвом штатних перекладачів цих організацій.

Кожний триместр закінчується іспитами з усного (послідовного і синхронного) і письмового перекладу, а також проектом-рефератом з немовних модулів: Міжнародне право, Британські організації, Міжнародний бізнес тощо.

Випускні іспити проходять у присутності незалежних зовнішніх екзаменаторів (експертів). За їх відсутності експертам надсилаються аудіозаписи відповідей кожного студента. Внутрішні екзаменатори також прослуховують записи і виставляють оцінки анонімно, однак вирішальним є голос зовнішніх екзаменаторів, які зазвичай представляють вузи-конкуренти, де також викладається переклад, або працюють професійними перекладачами і мають досвід викладацької роботи у вищій школі.

Європейські організації (Європарламент, Єврокомісія), а також Асоціація професійних перекладачів регулярно проводять моніторинг процесу навчання у ВНЗ, де готують перекладачів, причому такий моніторинг здійснюється на всіх етапах підготовки. Якщо для університетів присутність таких спостерігачів — ще один важливий фактор контролю якості навчання, то для студентів — це можливість заявити про себе майбутньому роботодавцеві. За статистикою двох останніх років кілька випускників лише Бредфордського університету за результатами весняних іспитів отримали запрошення на роботу перекладачами-фрілансерами до головних чи дочірніх структур Європейських організацій або потрапили до програм подальших перекладацьких тренінгів у межах самих організацій, що відкриває шлях до постійного штату за умови успішного складання іспитів.

Дуже корисною та ефективною, на наш погляд, є практика усіх британських ВНЗ, в яких готують перекладачів, запрошувати перекладачів-професіоналів для проведення майстер-класів. До речі, директор магістерської програми Університету Бредфорда Карл МакЛахлін (*Karl MacLaughlin*)

професійно перекладає на англійську мову з французької та іспанської для ЄС. Вважаємо, що українським ВНЗ також слід було б започаткувати тісне співробітництво з Українською спілкою перекладачів, а також проведення перекладацьких майстер-класів, які, до речі, проводилися перекладацькими відділеннями українських університетів за радянських часів за участю таких перекладачів (і викладачів) як М.Рильський, Р.П.Зорівчак, І.В.Корунець, С.Є.Максимов.

Окрім ефективного менеджменту вищого навчального закладу, професійного штату викладачів, добре збалансованого і продуманого навчального плану, велику роль у процесі навчання перекладу відіграє технічне забезпечення. Фактично всі заняття з усного перекладу проводяться в конференц-класах, обладнаних дванадцятьма кабінками для синхронного перекладу. Консоль викладача з пультом керування дає можливість програмувати різноманітні робочі мікрогрупи, а також постійно використовувати в роботі фоно- і відеофонограму, комп'ютерні програми, Інтернет. Студенти зазвичай здійснюють аудіозапис власних відповідей під час занять для їх подальшого аналізу та виправлення помилок. До того ж, у факультетських аудіо-візуальних центрах для самостійної позааудиторної роботи зберігаються всі аудіо та відеозаписи, що використовувалися на заняттях. На жаль, в Україні лише поодинокі ВНЗ можуть похвалитися якісними лінгафонними кабінетами, не говорячи вже про конференц-класи.

Завершенням магістерської програми є написання студентами дисертації у вигляді твору обсягом 8000-10000 слів (в залежності від профілю ВНЗ) на затверджену науковим керівником тему. Магістранти можуть обрати наукове дослідження з теми, яка безпосередньо пов'язана з теорією усного чи письмового перекладу, або власне переклад художнього чи вузькопрофільного — економічного, технічного тощо — тексту зі складанням глосарію та аналізом власної перекладацької діяльності, тобто перекладацьким коментарем лексичних, граматичних і синтаксичних особливостей тексту. Звичайно ж, до послуг студентів сучасні бібліотеки, які в середньому мають передплату на 30-50 газет, 400-500 інших періодичних видань та 90-100 тисяч томів зарубіжної наукової літератури. Бібліотеки володіють також широким арсеналом (350-400 найменувань) наукових онлайн-журналів, а студенти через бібліотечний вебсайт мають доступ до 2000-2500 електронних книг.

Отже, навіть короткий аналіз процесу підготовки перекладачів на магістерських програмах британських ВНЗ свідчить про те, що лише за умови докорінних змін не тільки навчальних програм з перекладу, але й докорінного реформування національного підходу до організації підготовки перекладацьких кадрів українські університети зможуть успішно конкурувати з аналогічними європейськими закладами.

Використані електронні джерела

1. www.brad.ac.uk/external/prospectus/pg/gradschool.php
2. www.independent.co.uk/student/postgraduate/mbasguide/a-lot-gained-in-translation-590190.html
3. www.deraaij.com/irt/schools.html

Т.І.Кавицька (Київ)